

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES stratēģija atkrastes atjaunīgās enerģijas potenciāla atraisīšanai klimatneitrālas nākotnes vārdā””

(COM(2020) 741 final)

(2021/C 286/26)

Ziņotājs: **Marcin Wiesław NOWACKI**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 24.2.2021.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	14.4.2021.
Datums, kad pieņemts plenārsesijā	27.4.2021.
Plenārsesija Nr.	560
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	239/1/4

1. Secinājumi un ieteikumi

- 1.1. EESK atzinīgi vērtē šo stratēģiju, kuras mērķis ir atkrastes atjaunīgās enerģijas potenciāla atraisīšana klimatneitrālas nākotnes vārdā.
- 1.2. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumus valstu un reģionālo jūras teritoriālās pārvaldības plānu izstrādes laikā iekļaut tajos mērķus attiecībā uz atjaunīgas jūras enerģijas ieguves attīstīšanu.
- 1.3. Komiteja uzskata, ka stratēģijā ir jāietver aprēķini par vēja enerģētikas devumu siltumnīcefekta gāzu neto emisiju samazināšanā līdz nullei 2050. gadā.
- 1.4. EESK atzinīgi vērtē viedokli, ka pienācīgi regulētam enerģijas tirgum būtu jādod piemēroti signāli ieguldījumiem. Komiteja uzskata, ka prognozējamai un stabilai regulatīvajai videi ir būtiska nozīme atkrastes vēja enerģētikas attīstībā.
- 1.5. Ņemot vērā dažas iezīmes, piemēram, jūras dziļumu projekta atrašanās vietā un tās tuvumu citām valstīm, EESK norāda, ka hibrīdprojektu izvērsšana ir iespējama tikai Ziemeļjūrā un Baltijas jūrā. Turklāt, ņemot vērā paredzamo attīstības tempu, EESK uzskata, ka ES un valstu rīcībai vispirms būtu jākoncentrējas uz tādu progresīvāko projektu potenciāla izmantošanu, kurus ir plānots radiāli savienot ar valsts elektroenerģijas sistēmu.
- 1.6. EESK pauž nožēlu par to, ka reciklējamu vēja turbīnu pārstrādes jautājums stratēģijā ir risināts pavirši, un iesaka Komisijai pievērst pienācīgu uzmanību jautājumam par ekspluatācijas izbeigšanas izmaksām. EESK vēlas uzsvērt, ka tīra enerģija uzlabo ne tikai gaisa kvalitāti vietējā līmenī, bet arī vidi un klimatu kopumā.
- 1.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir apzinātas iespējas, kādas ir Ziemeļjūrā, Baltijas jūrā, Vidusjūrā, Melnajā jūrā, Atlantijas okeāna ES daļā, kā arī ES salās. Ir saprotams, ka prioritāte piešķirama jaunu projektu izstrādei Ziemeļjūras baseinā, ņemot vērā iespējas, ko nodrošina tās pašreizējā infrastruktūra. Tomēr, lai nodrošinātu energoapgādes drošību, kā arī sociālo un ekonomisko kohēziju Eiropas Savienībā, Komiteja uzsver, ka ir vajadzīgi proporcionāli ieguldījumi atkrastes vējparkos visu ES jūru baseinos.

1.8. EESK atbalsta priekšlikumu grozīt TEN-E regulu, iekļaujot tajā “vienas pieturas” pieeju atkrastes enerģijas projektiem.

1.9. EESK pauž bažas par to, ka trūkst sīkāku norāžu par konkrētiem pasākumiem un atbalsta instrumentiem, un tas var apdraudēt atjaunīgās enerģijas apguves finansēšanu. Komiteja uzskata, ka pašreizējo programmu ietvaros jāizveido vienots instruments atkrastes vēja enerģētikas projektu finansēšanai. Turklāt šāda pieeja būtu jāpiemēro arī citiem atjaunīgo energoresursu veidiem, piemēram, sauszemes vēja enerģijai un saules fotoelementiem, lai īstenotu Eiropas Enerģētikas savienības un Atjaunojamo energoresursu direktīvas II mērķus, kas paredz ieguldījumu decentralizētākās un reģionālajās ražošanas iekārtās, veidotu papildu iespējas radīt reģionālo vērtību, radītu darbvietas un izvirzītu iedzīvotājus politikas centrā, padarot viņus par aktīviem ražotājiem un ražojošiem patērētājiem. Šajā saistībā EESK ar zināmām bažām norāda, ka Komisija pašlaik pievēršas tikai atkrastes un ūdeņraža tehnoloģijām un neņem vērā šīs decentralizētās pieejas.

1.10. Komiteja norāda, ka visiem ieguldījumiem atkrastes vējparkos būtu pēc iespējas lielākā mērā jāveicina sociālekonomiskā attīstība reģionos, kas atrodas tiešā ieguldījuma vietu tuvumā, sekmējot līdzdalību projektā (“vietējo resursu faktors”).

1.11. EESK atzinīgi vērtē to, ka stratēģiju papildina plāns prasmju un izglītības sistēmu attīstībai atkrastes vēja enerģētikas jomā.

1.12. EESK atzīst, ka ES vēlas uzņemties vadošo lomu atkrastes vēja enerģijas nozarē un ar gandarījumu atbalsta vēja enerģijas nozares paplašināšanu ne tikai jūrā, bet arī uz sauszemes. Tādēļ EESK sagaida, ka Komisija atkrastes stratēģiju pēc iespējas drīzāk papildinās ar sauszemes stratēģiju.

2. Ievads

2.1. Šī atzinuma priekšmets ir “ES stratēģija atkrastes atjaunīgās enerģijas potenciāla atraisīšanai klimatneitrālas nākotnes vārdā”, kas publicēta 2020. gada 18. novembrī. Minētā stratēģija ir Eiropas zaļā kursa neatņemama sastāvdaļa.

2.2. Ietekmes novērtējumā, kas pievienots 2030. gada klimata mērķrādītāju plānam, paredzēts, ka 2030. gadā vairāk nekā 80 % elektroenerģijas būtu jāiegūst no atjaunīgās enerģijas un ka 2050. gada klimata mērķrādītāju sasniegšanai būs vajadzīga atkrastes vēju nodrošināta jauda aptuveni 300 GW apjomā, kā arī okeāna nodrošināta jauda aptuveni 40 GW apjomā. Šajā atzinumā analizētajā stratēģijā parādīts, kā Eiropas Savienībai to sasniegt.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Stratēģijas mērķis ir paātrināt pārkārtošanos uz tīru enerģiju, vienlaikus saglabājot citus svarīgus mērķus – ekonomikas izaugsmi un darbvietu radīšanu Eiropā. Šīs stratēģijas ieviešanas svarīgākie iemesli ir šādi:

— to saistību īstenošana, kas noteiktas pirmajā pasaules mēroga nolīgumā par klimata pārmaiņu mazināšanu (noslēgts 2015. gadā Parīzē),

— Eiropas ekonomikas konkurētspējas atjaunošana, paaugstinot energoefektivitāti,

— jaunu darbvietu radīšana, palielinot ieguldījumu apjomu, kas palīdzēs mazināt Covid-19 pandēmijas sociālekonomiskās sekas un veicinās Eiropas ekonomikas attīstību.

3.2. Saskaņā ar šo stratēģiju atkrastes vēju nodrošinātā jauda tiks palielināta no pašreizējiem 12 GW līdz vismaz 60 GW (2030. gadā) un līdz 300 GW (2050. gadā). Turklāt Komisija plāno panākt, ka 2050. gadā papildus tiek iegūta 40 GW liela jauda, ko nodrošinātu okeāns un jaunas tehnoloģijas, piemēram, peldošas vēja un saules enerģijas iekārtas.

3.3. Šo mērķu sasniegšanai ir vajadzīgi ieguldījumi aptuveni 800 miljardu EUR apmērā. Ciešāk jāiesaistās arī Eiropas Savienībai un dalībvalstu valdībām, jo, īstenojot šibrīža politiku, pašreizējo un prognozēto iekārtu jauda 2050. gadā sasniegtu tikai aptuveni 90 GW.

3.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija nākusi klajā ar minēto stratēģiju, kurā iekļauti tiesību aktu priekšlikumi un pasākumi, kas ļauj vērst pūliņus uz sadarbības attīstīšanu, stiprināšanu un padziļināšanu atkrastes vēja enerģētikas jomā.

3.5. Komiteja norāda, ka iepriekš minētie dati un informācija atspoguļo to problēmu apjomu, ar kurām saskaras ieguldītāji, ES rūpniecība, kā arī pārvades un sadales sistēmu operatori. Stratēģijā izklāstītas optimistiskas perspektīvas, piemēram, iespējas palielināt privātos ieguldījumus un radīt jaunas darbvietas. Tomēr Komiteja norāda, ka stratēģija izstrādāta, pamatojoties tikai uz neskaidru informāciju par atkrastes vēja enerģētikas attīstības prognozēm attiecībā uz darbvieta radīšanu. Turklāt ir svarīgi norādīt, ka papildu darbvieta tiks radītas ne tikai enerģētikas nozarē, bet arī piekrastes darbībās, piemēram, ostu attīstībā un kuģniecībā. Stratēģijā apsvērta arī nozares attīstības ietekme uz ES IKP.

3.6. EESK norāda, ka stratēģijas pamatā ir mijiedarbīgas vides jēdziens, proti, ka atkrastes atjaunojamo energoresursu nozarei ir jāsadzīvo ar vairākām "citām darbībām jūrā" (tūrismu, zivsaimniecību, akvakultūru u. c.), ka hibrīdprojekti mijiedarbojas ar pārrobežu starpsavienotājiem, ka attīstības virzītājspēks ir tādi mērķi, kas noteikti vairākās valstīs, un ka tādas valstis, kurām ir tikai sauszemes robežas, var finansēt atkrastes projektus. Atkrastes projektus līdzfinansē Eiropas Savienība, tāpēc sloga un ieguvumu sadales jautājumā EESK iesaka nodrošināt pārredzamību.

3.7. EESK pauž nožēlu par to, ka stratēģijā nav ietverti aprēķini par vēja enerģētikas devumu siltumnīcefekta gāzu neto emisiju samazināšanā līdz nullei 2050. gadā. Pūliņi tikai attiecībā uz uzstādīto jaudu nozīmē, ka minētais svarīgais faktors zaļā kursa mērķu sasniegšanai netiek ņemts vērā.

4. Atkrastes atjaunīgās enerģijas tehnoloģiju perspektīva

4.1. ES atkrastes energoiekārtu kopējā jauda ir 12 GW, kas atbilst 42 % atkrastes vēju nodrošinātās jaudas pasaulē. Lielākā daļa projektu ir turbīnas, kas balstās jūras gultnē. Komiteja uzskata, ka šī tehnoloģija ir sasniegusi zināmu briedumu, par ko liecina atkrastes vēja enerģijas ražošanas kopējo izlīdzināto izmaksu samazinājums par 44 % desmit gadu laikā.

4.2. Komiteja pauž šaubas par to, vai atkrastes vēja enerģētikas attīstības stratēģijā būtu jāparedz tādu jaunu tehnoloģiju kā hibrīdprojekti izstrāde, un vērš uzmanību uz nepieciešamību ražot enerģiju par konkurētspējīgu cenu, kas ļautu atjaunot ES ekonomiku pēc koronavīrusa izraisītās krīzes.

5. ES jūras baseini: plašs un daudzveidīgs atkrastes atjaunīgās enerģijas apguves potenciāls

5.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir apzinātas iespējas, kādas ir Ziemeļjūrā, Baltijas jūrā, Vidusjūrā, Melnajā jūrā, Atlantijas okeāna ES daļā, kā arī ES salās. Jūras baseinu potenciāla noteikšana stratēģijā ļaus pareizi plānot reglamentējošos pasākumus un sasniegt paredzētos mērķus.

5.2. Ir saprotams, ka prioritāte piešķirama jaunu projektu izstrādei Ziemeļjūras baseinā, ņemot vērā iespējas, ko nodrošina tās pašreizējā infrastruktūra. Tomēr Komiteja uzsver: lai Eiropas Savienībā garantētu gan energoapgādes drošību, gan sociālo un ekonomisko kohēziju, ir vajadzīga tāda energoresursu struktūra, kas nav pārlieku atkarīga no viena vienīga energoavota, un ka visos ES jūru baseinos ir jāveic proporcionāli ieguldījumi atkrastes vējparkos.

5.3. Tomēr Komiteja norāda, ka līdz ar atkrastes vēja enerģētikas attīstības stratēģiju ir vērojama virzība uz reģionalizāciju.

6. Jūras telpiskā plānošana ilgtspējīgai telpas un resursu pārvaldībai

6.1. Lai paātrinātu vēja enerģētikas attīstību, ir jānodrošina saprātīga līdzāspastāvēšana starp atkrastē izvietotām iekārtām un citiem jūras zonas izmantošanas veidiem, līdztekus aizsargājot biodaudzveidību. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumus nacionālajos un reģionālajos jūras teritoriālās pārvaldības plānos iekļaut arī mērķus attiecībā uz atjaunīgas jūras enerģijas attīstīšanu, taču vienlaikus aicina Komisiju skaidri norādīt, ka aplēstie 3 % no Eiropas jūras telpas, kas būtu vajadzīgi atjaunīgo atkrastes energoresursu nozares paplašināšanai, ir vidējais rādītājs un ka ir jāņem vērā konkrēti faktori, piemēram, vēja tips un atšķirīgie vides veidi.

6.2. EESK piekrīt, ka pārvaldības plānu izstrāde un publicēšana ļautu uzņēmumiem un ieguldītājiem spriest par valdību nodomiem attiecībā uz atkrastes atjaunīgās enerģijas nozares turpmāko attīstību, un tas atvieglotu plānošanu publiskajam un privātajam sektoram.

6.3. Iekārtu ietekme uz vidi pašreiz tiek rūpīgi un ilgstoši izvērtēta visu vajadzīgo administratīvo lēmumu pieņemšanas procesā. Tāpēc EESK atbalsta priekšlikumu grozīt TEN-E regulu un iekļaut tajā "vienas pieturas" pieeju atkrastes enerģijas projektiem.

7. Jauna pieeja atkrastes atjaunīgajai enerģijai un tīkla infrastruktūrai

7.1. Lielākā daļa darbojošos atkrastes vējparku ir izveidoti kā valstu projekti, kuri radiāli tieši savienoti ar krastu. Tomēr, lai paātrinātu atkrastes vēja enerģētikas attīstību un samazinātu gan izmaksas, gan izmantoto jūras zonu, tiek ierosināts pievērsties hibrīdprojektiem. Šāda sistēma ir starpposms starp tradicionālajiem projektiem, kas radiāli savienoti ar valsts elektroenerģijas sistēmu, un pilnībā satīkloja tīkla modeli. Stratēģijā ir ietverts arī pietiekami optimistisks pieņēmums, ka kaimiņu dalībvalstīm kopīgi būtu jāparedz tālejoši mērķrādītāji attiecībā uz atkrastes vēju izmantošanu.

7.2. Ņemot vērā dažas iezīmes, piemēram, jūras dziļumu projekta atrašanās vietā un tās tuvumu citām valstīm, EESK norāda, ka hibrīdprojektu izvērsšana ir iespējama tikai Ziemeļjūrā un Baltijas jūrā. Turklāt, ņemot vērā paredzamo attīstības tempu, EESK uzskata, ka ES un valstu rīcībai vispirms būtu jākoncentrējas uz tādu progresīvāko projektu potenciāla izmantošanu, kurus ir plānots radiāli savienot ar valsts elektroenerģijas sistēmu.

8. Skaidrāks ES regulatīvais satvars attiecībā uz atkrastes atjaunīgo enerģiju

8.1. EESK atzinīgi vērtē nostādni, ka pienācīgi regulētam enerģijas tirgum būtu jādod atbilstoši signāli ieguldījumiem. Komiteja uzskata, ka prognozējamai un stabilai regulatīvajai videi ir būtiska nozīme atkrastes vēja enerģētikas attīstībā.

8.2. Gaidāmais pārrobežu enerģētikas projektu nozīmīguma pieaugums nosaka, ka ir nepieciešams precizēt elektroenerģijas tirgus noteikumus, kā bija paredzēts šai stratēģijai pievienotajā dienestu darba dokumentā.

8.3. Spēkā esošais tiesiskais regulējums neparedz novatoriskas tehnoloģijas, piemēram, hibrīdenerģijas salas vai ūdeņraža ražošanu atkrastē. Komisija ierosina izveidot atsevišķu jūras tirgus zonu, paredzot iespēju pārdalīt daļu no pārslodzes ieņēmumiem par labu ražotājiem kā labāko modeli hibrīdprojektu regulēšanai. EESK atbalsta mērķi izveidot atkrastes tirdzniecības zonas, pieņemot, ka tās vienkāršos enerģijas tirgus regulēšanu.

8.4. EESK atzinīgi vērtē centienus, kuru mērķis ir nodrošināt ieguldītāju ienākumu stabilitāti. Komiteja aicina nodrošināt elastību attiecībā uz iespējām veicināt atkrastes vēja enerģētikas attīstību dalībvalstīs, kurās šī tehnoloģija ir agrīnā attīstības posmā, tostarp piešķirot tiešu atbalstu ārpus konkursa procedūras saskaņā ar Atjaunojamo energoresursu direktīvas noteikumiem.

9. Privātā sektora ieguldījumu piesaistīšana atkrastes atjaunīgajai enerģijai: ES finansējuma loma

9.1. Tiek lēsts, ka stratēģijas īstenošanai nepieciešami ieguldījumi gandrīz 800 miljardu EUR apmērā, no kuriem aptuveni divas trešdaļas attiektos uz tīkla infrastruktūras finansēšanu, bet viena trešdaļa – uz enerģijas ražošanu atkrastē. Ieguldījumi piekrastes un atkrastes atjaunīgās enerģijas tīklos Eiropā desmit gadu laikposmā līdz 2020. gadam bija aptuveni 30 miljardi EUR. Stratēģijā paredzēts, ka nākamajā desmitgadē tie pieaugs līdz vairāk nekā 60 miljardiem EUR un ka pēc 2030. gada pieaugums būs vēl lielāks. Turklāt stratēģijā pausta cerība, ka lielāko daļu minēto ieguldījumu iegūs no privātiem avotiem. Tomēr dokuments liecina, ka Komisija, Eiropas Investīciju banka un citas finanšu iestādes sadarbosies, lai veicinātu stratēģiskus ieguldījumus atkrastes vēja enerģētikā.

9.2. EESK pauž bažas par to, ka trūkst sīkāku norāžu par konkrētiem pasākumiem un atbalsta instrumentiem, un tas var apdraudēt atjaunīgo energoresursu apguves turpmāku veicināšanu. Uz pašreizējās stratēģijas pamata investoriem būs pieejami astoņi dažādi ES fondi. Nav norādītas paredzamās proporcijas šajā jomā, piemēram, nav zināms, kāda daļu finansējuma nodrošinās ES fondi. Komiteja uzskata: lai projektus varētu finansēt un izstrādāt bez kavēšanās, ir jāveido vienots instruments, kas būtu paredzēts atkrastes vēja enerģijas projektu finansēšanai saskaņā ar esošajām programmām. Turklāt šāda pieeja būtu jāpiemēro arī citiem atjaunīgo energoresursu veidiem.

9.3. EESK norāda, ka visiem ieguldījumiem atkrastes vējparkos būtu pēc iespējas lielākā mērā jāveicina sociāli ekonomiskā attīstība reģionos, kas atrodas tiešā ieguldījuma vietu tuvumā, sekmējot līdzdalību projektā ("vietējo resursu faktors").

9.4. Stratēģija paredz iespēju izveidot atjaunīgo energoresursu finansēšanas mehānismu, kas var piedāvāt veidus, kā labumu no atkrastes enerģētikas projektiem varētu iegūt tās dalībvalstis, kurām nav piekrastes teritorijas. Komiteja uzskata: pieņēmums, ka tās dalībvalstis, kurām ir tikai sauszemes robežas, vēlēšies apmaiņā pret statistiskiem ieguvumiem finansēt vēja enerģētiku, izmantojot savus resursus, ir pārāk optimistisks.

10. Pētniecības un inovācijas vēršana uz atkrastes enerģijas projektu atbalstīšanu

10.1. EESK pauž dziļu nožēlu par to, ka stratēģijā pavirši ir risināts jautājums par reciklējamu vēja turbīnu pārstrādi. Stratēģijā ir noteikts, ka atjaunīgajai enerģijai paredzētajā pētniecībā un inovācijā ir nepieciešams sistēmiskāk integrēt konceptuāla apritīguma principu. Tomēr tajā nav sniegta nekāda informācija par šā principa iespējamu īstenošanu. Komiteja norāda, ka nolietoto vēja turbīnu lāpstīņu pārstrāde piekrastē ir arvien lielāka problēma, piemēram, Vācijā, kur tiek apsvērta iespēja tās aprakt. Ir būtiski norādīt, ka atkrastes vēja turbīnas ir ievērojami lielākas, un to skaidri apliecina problēmas mērogs.

10.2. EESK vēlas uzsvērt, ka tīra enerģija uzlabo ne tikai gaisa kvalitāti vietējā mērogā, bet arī vidi un klimatu kopumā. EESK iebilst pret atkrastes vēja enerģētikas straujo attīstību, ja netiek izvērtēts, kā tā var ietekmēt vidi; EESK iesaka Komisijai pievērst pienācīgu uzmanību jautājumam par ekspluatācijas pārtraukšanas izmaksām: gadījumos, kad projektu finansē no ES līdzekļiem, šīs izmaksas faktiski būtu jānovērtē jau iepriekš un jāievēro pienācīga atbildība.

10.3. EESK atzinīgi vērtē to, ka jauno stratēģiju papildina Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ĢD un Jūrlietu un zivsaimniecības ĢD izstrādātais prasmju un izglītības sistēmu attīstības plāns atkrastes vēja enerģētikas jomā. Prasmju paplašināšana ir būtisks elements šīs nozares attīstībā. Lai būtu iespējama šīs nozares ilgtspējīga un strauja attīstība, dalībvalstīs, kurās šī tehnoloģija vēl ir agrīnā attīstības posmā, ir jāīsteno apmācības programmas. Stratēģijā norādīts, ka šim nolūkam var izmantot pašreizējos ES instrumentus un fondus. Komiteja uzskata: lai atkrastes vēja enerģētikas jomā pilnveidotu prasmes, ES līmenī ir jāizveido tam paredzēti instrumenti un jārod līdzekļi.

11. Spēcīgāka piegādes un vērtības ķēde visā Eiropā

11.1. Piegādes ķēdes stiprināšanai ir vajadzīgi ieguldījumi kopumā aptuveni 0,5–1 miljarda EUR apmērā. EESK pauž nožēlu, ka trūkst skaidru norāžu par to, kā šie līdzekļi tiks piesaistīti, kā arī par laikposmu, kad tas notiks.

11.2. EESK atzinīgi vērtē plānu 2021. gadā stiprināt Industriālo tīras enerģijas forumu un izveidot tajā īpašu grupu atjaunīgo jūras energoresursu jomā.

11.3. Komiteja pauž nopietnas bažas par Komisijas un ENTSO-E plāniem, kas nosaka, ka standartizācija un sadarbība starp dažādu ražotāju pārstrādātājiem jāpanāk līdz 2028. gadam. Šis termiņš ir pārāk tālā nākotnē, īpaši tāpēc, ka līdz 2030. gadam ir jāuzbūvē atkrastes vējparki ar kopējo jaudu 60 GW. Komiteja vēlētos, lai iekārtu standartu izstrādei tiktu noteikts tāds termiņš, kas ir reāli sasniedzams.

Briselē, 2021. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG
